

Александра М. Лазић Гавриловић¹

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за германистику

<https://orcid.org/0009-0006-4278-0019>

ОД ТАБЛОИДА ДО ДИГИТАЛНИХ МРЕЖА: МЕДИЈСКА МАНИПУЛАЦИЈА И РОДНИ ДИСКУРС У БЕЛОВОЈ ПРИПОВЕЦИ *ИЗГУБЉЕНА ЧАСТ* КАТАРИНЕ БЛУМ

Приповетка *Изгубљена част* Катарине Блум (1974) немачког нобеловца Хајнриха Бела један је од кључних текстова за разумевање медијског линча и родне дискриминације. У раду се разматрају наративне стратегије којима Бел разоткрива механизме сензационалистичког новинарства и показује на који начин медији обликују перцепцију стварности и контролишу јавни дискурс. Кроз феминистичку перспективу анализира се начин на који таблоидна штампа креира слику жене, оспорава јој право на приватност и урушава достојанство, претварајући је у објект јавне критике. Освртом на најтиражнији немачки таблоид *BILD* и његово место у немачком друштву седамдесетих, рад прати континуитет ових механизма до данашњег доба, у коме друштвене мреже убрзавају ширење дезинформација, сензационализам и јавну осуду усмерену нарочито према женама. Белов текст тако није само књижевна критика сензационализма – он показује да се механизми родне дискредитације не мењају, већ само проналазе нове облике и шире своје домете.

Кључне речи: *Изгубљена част* Катарине Блум, медијска манипулација, таблоидно новинарство, родни дискурс, јавни линч, сензационализам

У свету у ком медији обликују перцепцију стварности, питање етичког поступања у новинарству чини се актуелнијим него икада. Дезинформације су данас један од најраспрострањенијих феномена, који медијске и комуниколошке студије препознају као један од кључних изазова савременог друштва. Најшире схваћено, реч је о планском или ненамерном ширењу нетачних, непотпуних или погрешно интерпретираних података, чиме се нарушава основна функција медија – истинито и објективно информисање – и отвара простор за медијску манипулацију.

Феномен ширења дезинформација неопходно је посматрати у ширем историјском контексту. Развој штампе, радија, телевизије, а потом и интернета омогућио је да дезинформације достигну глобални домет и произведу далекосежне последице. Иако страживања показују да су управо нови медији заслужни за експанзију огромног броја садржаја у чију се објективност и истинитост често сумња, ова појава није карактеристична искључиво за савремено доба, већ има дубоке историјске корене (BUBANJA 2024:105).

¹ aleksandra.lg0503@gmail.com

У оквиру савремених медијских теорија истиче се да ширење дезинформација није условљено само намером појединачних актера, већ и структурним карактеристикама медијског система. Комерцијализација медија и доминација сензационалистичког новинарства додатно су допринели релативизацији чињеница и фаворизовању контроверзних садржаја чији је примарни циљ да привуку пажњу и изазову емоционалну реакцију публике. Склоност публике ка сензационализму медији су препознали и користили још пре појаве интернета – дигитална интерактивност, која омогућава „лајковање“, коментарисање и дељење садржаја, само је убрзала овај механизам и проширила његов домет. Тиме су дезинформације postale не само средство политичке и идеолошке пропаганде, већ и значајан економски фактор који обезбеђује конкурентност у медијској индустрији.

Приповетка *Изјубљена часи Катарине Блум или Како настаје и где води насиље* (1974) немачког нобеловца Хајнриха Бела, иако настала пре више од пола века, представља један од најрепрезентативнијих књижевних одговора на проблем ширења дезинформација и медијске манипулације. Инспирисан стварним догађајима и личним искуством са таблоидом *BILD*, Хајнрих Бел у приповеци разоткрива механизме којима се медији служе како би конструисали сензацију и обликовали перцепцију стварности.

Радња прати судбину младе и вредне кућне помоћнице Катарине Блум, која се на једној карневалској забави на први поглед заљубљује у шармантног незнајца. Следећег јутра она открива да је њен изабраник Лудвиг Гетен наводно тражени радикални левичар, ког власти доводе у везу са терористичком организацијом и недавном пљачком банке. Када полиција упадне у њен стан и не затекне Гетена, Катарина бива приведена на информативни разговор. Иако ниједна чињеница не указује на њену умешаност у кривична дела, сензационалистички таблоид *ЛИСТ* (јасна алузија на немачки *BILD*) покреће прљаву медијску кампању која ће јој за кратко време потпуно уништити живот и репутацију.

Бескрупулозни новинар Тетгес, вођен искључиво жељом да креира сензацију и привуче пажњу читалаца, неуморно обилази и испитује њену родбину и пријатеље, грубо нарушавајући њено право на приватност. Приказана у штампи као проститутка, левичарка и атеиста, Катарина постаје мета анонимних позива и сексуалних претњи.

Минуциозном, форензичком прецизношћу прича реконструира догађаје и описује Катаринино постепено психолошко урушавање које кулминира убиством Тетгеса. На тај начин Бел упечатљиво дочарава деструктивни потенцијал таблоидне штампе која под плаштом јавног интереса врши медијско насиље над појединцем – бесповратно компромитујући његов интегритет, психофизичко стање и достојанство.

Већ у уводној напомени Бел отворено алудира на познати немачки таблоид *BILD*: „Лица у овој приповеци и њена радња су измишљени. Ако би се приликом описивања извесних новинарских поступака показале сличности са поступцима новина *BILD-Zeitung*, ове сличности неће бити ни намерне ни случајне, него неизбежне“ (BEL 1976: 5).

Најтиражнији дневни лист у Немачкој, контроверзни *BILD*, почео је да излази 1952. године. Његов творац, медијски могул Аксел Шпрингер, угледао се на популарни британски таблоид *Daily Mirror*, док је сам назив *BILD* (на немачком „слика“) симболично одражавао доминацију визуелног над текстуалним садржајем (KRUI 1999: 241). Једноставним, приступачним језиком лист је извештавао о разним несрећама, скандалима, криминалу и љубавним аферама јавних личности, док су сензационалистички наслови имали за циљ да привуку пажњу и емоционално ангажују читаоца. Оваква стратегија брзе конзумације информација ишла је у корак с растућим потрошачким менталитетом немачког друштва које је, опоравивши се од последица рата средином педесетих година, доживело економски препород. Нудећи читаоцима обиље забавног садржаја и бекство из монотоне свакодневице, *BILD* је већ наредне године постао најчитанији лист у Немачкој, а 1954. године са 1,17 милиона продатих примерака и најтиражнији дневник у Европи.²

Међутим, и поред огромне популарности, с временом су се све учестилије могле чути оштре критике на рачун *BILD*-ове уређивачке политике. Током касних шездесетих, *BILD* је постао симбол политичке пристрасности и медијске манипулације у Западној Немачкој, због чега се нашао на мети студентских демонстрација. Убиство Беноа Онезорга на протесту против посете иранског шаха Мухамеда Резе Пахлавија у јуну 1967. године и једнострано извештавање о том догађају додатно су распламсали бес активиста који су, позивањем на етичку одговорност и медијски плурализам, широм Немачке изражавали своје противљење монополу издавачке куће Axel Springer Verlag. Међу најистакнутијим интелектуалцима који су се придружили овим протестима био је Хајнрих Бел, који је својим оштрим критичким текстовима отворено иступао против једноумља, сензационализма и медијске манипулације.

Најупечатљивији пример представља његов контроверзни есеј „Да ли Улрике жели милост или слободан пролаз?“ (*Will Ulrike Gnade oder freies Geleit?*), објављен 10. јануара 1972. у недељнику *Der Spiegel*. У њему Бел оштро осуђује извештавање *BILD*-а о пљачки банке у Кајзерслаутерну током које је убијен један лицајац, наводећи да је таблоид, супротно званичним извештајима и без икаквих доказа, кривицу приписао члановима Бадер–Мајнхоф групе (RAF). Такву праксу Бел сматра „фашистичком“ и примером ширења „лажи“ и „демагогије“, истичући да се „милионима људи, којима је *BILD* једини извор информисања [...] пласирају лажне информације“ (1972: 29).

Есеј је изазвао бурну реакцију јавности и покренуо вишегодишњу хајку на Бела: поједини медији прогласили су га за „салонског анархисту“, па чак и симпатизера ове терористичке организације, створивши о њему слику интелектуалца радикалних ставова и левичарског активисте – што је управо онај механизам медијске стигматизације који ће неколико година касније описати у *Изјубљеној частии Каџарине Блум*.

Иако се сам Бел у више наврата оградио од тврдњи да је приповетка непосредно инспирисана његовим личним сукобом са *BILD*-ом, истичући као узор

² Током 1980-их, тираж је достигао невероватних 5,5 милиона примерака, да би у последњим деценијама, с појавом дигиталних медија и преласком читалачке публике на онлајн платформе, пао на – на свега 890.362 примерака (уп. ŠTAT, FOGT, VOLE 2009: 14).

„случај професора Брикнера – који је, због пружања уточишта члановима Бадер-Мајнхоф групе, изложен медијској хајци и на крају суспендован с посла“ (BET 1980: 71), контекст у ком је дело настало неминовно упућује на другачије читање. Приповетка, међутим, превазилази оквир личне реакције; она представља књижевну опомену која не само да разобличава неетично и деструктивно деловање таблоидних медија, већ и осветљава шири друштвени контекст у коме се таква пракса толерише, па чак и активно подстиче.³

Посебно проблематичним показало се управо извештавање у домену „црне хронике“, где жеља за сензационализмом махом надмашује захтеве професионалне етике.⁴ Грубо кршење новинарских стандарда, међутим, није ограничено само на таблоидну штампу, већ представља шири медијски тренд, где сензационализам све више продире и у такозвано „озбиљно новинарство“. У таквим условима медији осумњичене проглашају за кривце и пре него што се спроведу полицијска истрага или судски поступак, чиме се нарушава претпоставка невиности и доводе у питање приватност појединца и његов друштвени углед. Као што је Катарина Блум медијском репрезентацијом сведена на објекат моралне осуде, тако је и јавност у случају припадника Бадер-Мајнхоф групе била унапред „обавештена“ о њиховој кривици, без обзира на недостатак доказа и званичан став власти. Овакве појаве указују на професионалну и моралну кризу унутар медијског система, који уместо да буде поуздан посредник информација, постаје генератор сензације и оруђе за обликовање јавног мњења.

У *Изјубљеној частии Каттарине Блум* Бел манипулацију стварношћу и наметање „истине“ транспонује и на приповедни план. Приповетка је обликована у форми псеудо-документарног извештаја који одступа од класичне линеарне наративне догађаји се не излажу хронолошки, већ у виду фрагментарних извештаја, сведочења и интерпретација, чиме се ствара утисак наративне непотпуности и контролисане селекције информација. Приповедни ток често прекидају дигресије, уметнуте напомене и коментари наизглед неутралног, објективног приповедача:

„На овом месту долази до неке врсте уставе, наступа нешто што се на филму и у литератури назива ретроспекцијом: од суботе ујутро, када су се супружници Блорна изгужвани и прилично ојађени вратили са одмора, враћамо се на петак пре подне када је Катарина поново одведена на саслушање у Управу полиције; овом приликом само у пратњи госпође Волтерсхајм, до које се Катарина довезла

3 Књижевни критичар Марсел Рајх Раницки који је Бела сматрао изванредним хроничарем и „савешћу“ послератне Немачке, написао је тим поводом да се писац не обраћа само медијима – које оштро критикује и позива на одговорност – већ и немачком друштву у целини, које „толерише, омогућава и очигледно треба феномен као што је *BILD*“ (RAJH-RANICKI 1986: 76).

4 Како истиче Б. Цвејић, управо је ова сфера медијског деловања посебно склона прекорачењу граница приватности и кршењу претпоставке невиности – начела зајамченог међународним документима и домаћим правним актима, према којима се свака особа сматра невином све до доношења правноснажне судске одлуке (CVEJIĆ 2024). Заштиту личних података додатно уређују Устав Србије, Закон о јавном информисању и медијима и Закон о заштити података о личности, који забрањују објављивање информација из приватног живота појединца. Кодекс новинара притом наглашава да медији морају бити свесни могућих последица откривања идентитета жртве или осумњиченог, што су све правила које новинар Тетгес у случају Каттарине Блум систематски крши.

око пет часова изјутра, овог пута својим колима“ (BEL 1976: 52).

Тај поступак појачава утисак аутентичности и подстиче читаоца на критичку дистанцу, истовремено разобличавајући механизме конструисања „чињеница“ и показујући колико је наратив условљен избором и перспективом онога ко извештава. Овај ефекат се додатно појачава употребом пасивних, безличних конструкција, које не само да опонашају, већ и пародирају језик медија и полицијске бирократије. Кроз прожимање различитих наративних гласова, којим се постепено реконструишу догађаји и откривају нови слојеви информација, видимо како медији и полиција тенденциозно искривљују Катаринине исказе и исказе њене родбине и пријатеља, придајући им сасвим другачију конотацију. Читалац тако не остаје пасивни прималац текста, већ постаје сведок механизма језичке манипулације и активни учесник у његовом дешифровању:

„На последњој страни прочитао је затим да је ЛИСТ његову изјаву, да је Катарина разборита и прибрана личност, претворио у ‘као лед хладна и прорачуната’, док је оно што је рекао уопштено о криминалитету преиначио у ‘она је свакако у стању да изврши злочин’“ (BEL 1976: 44).

Посебно се истиче лик инспектора Бајцменеа, полицијског службеника задуженог за истрагу и испитивање Катарине. Слично медијима, он не настоји да непристрасно утврди чињенице, већ тражи потврду својих претпоставки и личне интерпретације догађаја. Његова питања, често сугестивна и неприкладна, грубо задиру у Катаринину приватност и не воде ка откривању истине, већ служе да оправдају већ формирану слику о њеној кривици. Бајцмене тако постаје карика у ширем ланцу институционалне и медијске манипулације, где језик не описује стварност, већ је конструише:

„И ту се Бајцмене брутално умешао, рекавши: - Ви, дакле, Гетена познајете пуне две године. Катарину је ова тврдња пренеразила до те мере да није налазила одговор, одмахујући главом само је зурила у Бајцменеа, а када је потом зачуђујуће питомо промуцала: – Али не, не, упознала сам га тек синоћ – њене речи заиста нису звучале убедљиво“ (BEL 1976: 38).

Најупадљивији остаје глас новина ЛИСТ, који фабрикованим и нетачним информацијама обликује представу о Катарини по моделу сензационалистичког извештавања – дајући приоритет скандалу и узбуђењу над чињеницама. Избор лексике, наглашавање појединих детаља, драматични наслови и сензационалистички тон не служе информисању, већ навођењу читаоца на прихватање жељеног наратива:

„Катарина је на насловној страни. Њена фотографија великог формата. Џиновска слова. РАЗБОЈНИКОВА ДРАГАНА ОДБИЈА ДА ДА ИСКАЗ О МУШКИМ ПОСЕТАМА. Бандији и убица Лудвиј Гејен, за којим се трага више од јодину и по дана, могао је јуче да буде ухваћен да му његова љубавница, кућна помоћница Катарина Блум, није помогла да замјени трај и подејне. Полиција претходставља да је Блумова већ дуже време умешана у заверу. (Наставак на последњој страни под насловом: МУШКЕ ПОСЕТЕ)“ (BEL 1976: 43).

Међутим, оваква наративна стратегија није само језичко-стилистички избор; опонашањем и пародирањем језика булеварске штампе, Бел кроз непосредно искуство текста дочарава механизме медијске манипулације. Полифонијски приступ, којим контрастира различите гласове и језичке регистре – новинарске извештаје, сведочења, дигресије приповедача и уметнуте коментаре – омогућава читаоцу да упореди различите перспективе и спозна да језик није неутрално средство које објективно рефлектује свет. Стварност и истина приказане су као нестабилне и увек посредоване перспективом онога ко говори, чиме Белово дело не критикује само медије као институцију, већ истиче начин на који нарација обликује перцепцију стварности.

Изјубљена часиј Катарине Блум, притом сугерише да вербална агресија, иако често недовољно препозната, може имати подједнако разорне последице као и физичко насиље – што је Бел експлицитно истакао у интервјуу за немачку станицу NDR, рекавши да „насиље речима понекад може бити горе од шамара и пиштоља“ (POJKMAN 1977: 41). Уместо физичком насиљу, Катарина је изложена суптилнијем, али подједнако моћном облику социјалне репресије. Јавним понижавањем и систематском дехуманизацијом њено име постаје празан знак који таблоидна штампа по потреби испуњава значењима – она бива сведена на медијски конструкт и пуку пројекцију туђе нарације, лишена права на властити идентитет.

Јавни линч Катарине Блум започиње оног тренутка када је медији доведу у везу са мушкарцем осумњиченим за тероризам. Уместо објективног извештавања, *ЛИСТ* конструише родно обојен, сексистички наратив којим настоји да је прикаже као морално компромитовану жену. Слично полицијском инспектору Бајцмену, новине пажњу усмеравају на њене мушке посете, нагађајући идентитет човека са којим се виђала. Такође објављују и разговор са њеним бившим мужем који, иако у стварности лишен емоција и груб, у медијима бива представљен као жртва, као скрушен, повређен мушкарац кога је „бескрупулозна жена“ напустила из обести, користољубља и похлепе:

„Бивши муж, честити и текстилни радник Билхелм Брейло, од које је Блумова разведена збој злонамерној напуштања брачне заједнице, још сиремније се одазвао да ЛИСТУ љужи нека обавештења. – Сад, најзад, знам зашто је одбегла – рече с муком задржавајући сузе. – Збој чега ме је напустила. Ето, ТО се њој мошало по глави. Сад ми је све јасно. Наша скромна срећа је није мола задовољити. Пуцала је на високо, најзад, како би пошћени, скромни радник икада могао да дође до њоршеа“ (BEL 1976: 49–50).

У Беловој приповеци Катарина Блум није приказана само као индивидуа која је деградирана као личност, већ и као архетип жене „блуднице“. Медијски линч тиме добија додатну димензију, он постаје вид родне санкције, реакција патријархалног поретка на женску аутономију и право на слободан избор:

„Можда бисте читаоцима ЛИСТА (годао је мудро) љренели мој саврш: искривљење љпредставе о социјализму морају се завршити овако. Питам ја вас и ваше читаоце: ошкуда једној служавки љтаква боћисћива? Свакако их није зарадила љошћено. Сад знам зашто сам увек зазирао од њене радикалности и одбојности љрема

цркви, и блаґосиѣм одлуку нашеї Госґода шїю нам није йодарио децу. И када уза све йо сазнадох да су јој милије нежностїи једної убице и разбојника од моје једно-сїавне наклоностїи, онда је за мене завршено и йо йоїлавље“ (BEL 1976: 50).

Белова приповетка тако представља вишеслојну критику: не само дезинформација и сензационализма, већ и улоге медија у промовисању родних стереотипа, омаловажавању и дискриминацији жена, пре свега оних које одбијају да се уклопе у задате културне моделе. Применљив је овде и концепт „мушког погледа“ (male gaze) Лауре Малви – изворно развијен у анализи филма, али подједнако релевантан за медијски дискурс – којим се жена позиционира као објект мушке перцепције, процене и контроле (MALVI 2017). Катарина није представљена као аутономна личност, већ као фигура на коју се пројектују колективни страхови и стереотипи о „опасној“ женској сексуалности и слободи, над којом јавност сматра да има право да спроводи „неужне“ механизме контроле и репресије.⁵

Слични обрасци присутни су и у савременом информационом простору, где су жене још чешће на мети дезинформација, сензационалистичких наслова и јавне осуде – чак и када су у питању жртве породичног и сексуалног насиља. Медијски наратив и данас служи као инструмент патријархалне контроле: он учвршћује устаљене стереотипе, ограничава женска права и слободе, нарушава приватност и обликује јавну перцепцију жене.

Иако је приповетка *Изјубљена часїи Катїарине* Блум настала пре доба интернета, механизми јавног понижавања које Бел описује добили су у дигиталном окружењу још разорнији облик. Друштвене мреже свакоме дају могућност да истовремено наступи као „новинар“ и „судија“, чиме умножавају прилике за јавну стигматизацију и деградацију појединца.⁶ На тај начин постаје још очигледније да медијски дискурс не служи искључиво информисању, већ пре свега друштвеној контроли.

Фемистичка критика медија показује да платформе не само што олакшавају овакав јавни линч, него га и институционализују: ретко интервенишу у случају дигиталног насиља над женама, чиме га посредно одобравају и нормализују (BANET-VAJZER 2018). Упркос декларативним напорима да се превазиђу родни стереотипи, механизми дискредитације у суштини остају непромењени.

5 Због начина на који је приказана у медијима Катарина трпи непосредне последице: на њену адресу пристижу бројне анонимне пошљке са сексуалним понудама и политичким увредама, писма са исечцима из *Лисїа* праћена коментарима исписаним црвеним мастилом (‘комунистичка крмачо’, ‘Клекни и признај, Бог те се још није одрекао’), па чак и телефонске претње. (BEL 1976: 96). Бел ове детаље наводи статистички прецизно, чиме додатно наглашава систематси, а не спонтани карактер хајке којој је Катарина изложена.

6 У књизи *Доба надзорної кайїїализма* (*The Age of Surveillance Capitalism*, 2019), Шошана Зубоф истиче да је данашње друштво ушло у нову фазу капитализма – који назива „надзорним капитализмом“ – а који израста из технолошке револуције, у којој су лични подаци постали валута, а емоције, скандали и пажња средства капитализације (ZUBOF 2021). Зубоф показује да подаци не служе само као машинерија за прављење новца, већ и као инструмент психолошке контроле којим је могуће обликовати, па чак и трансформисати нечије мисли. У том контексту, дигитални линч жена неретко је последица деловања алгоритамски вођених платформи, чију видљивост повећавају скандал и узбуђење.

Бел при томе описује феномен који данас препознајемо као „уништавање личности“ (character assassination) – систематску медијску дифamacију у којој упорно понављање негативних слика брише границу између конструисаног наратива и стварности, те појединац, речено Бодријаровим речником, постаје „симулакрум“, симбол препуштен суду публице (BODRIJAR 1991).

У том смислу, Катаринино страдање може се читати као антиципација савремене „културе поништавања“ (cancel culture), јер јавна осуда не почива на провереним чињеницама, већ на наметнутим интерпретацијама, емоционалним реакцијама и колективној психолошкој динамици. Белова приповетка тиме антиципира механизме дигиталног линча, у којем жена, лишена права на сопствени наратив, једним „кликом“ може постати жртва сензационализма и јавне осуде.

Изјубљена часиј Катарине Блум стога задржава своју актуелност и у данашње доба. Медијска манипулација коју Бел разобличава није историјски феномен везан за таблоидно новинарство седамдесетих, већ трајна структура моћи, данас присутна у дигиталној сфери где платформе и друштвене мреже функционишу као суд без процедуре. Жене су и даље најизложеније; њихови идентитети инструментализују се и потискују кроз родне стереотипе, а механизми дискредитације делују са ширим досегом и потенцијално деструктивнијим последицама него у доба штампане речи. Приповетка тиме превазилази оквире књижевне критике сензационализма. Она уједно пружа оквир за разумевање начина на који медији – традиционални и дигитални – систематски производе и одржавају матрице родне дискредитације, откривајући механизме које јавни дискурс најчешће прећуткује, а књижевност препознаје као насиље.

Цитирана литература

- BANET-VAJZER 2018: BANET-WEISER, Sarah. *Empowered: Popular Feminism and Popular Misogyny*. Duham: Duke University Press, 2018.
- BET 1980: BETH, Hanno. „Rufmord und Mord: die publizistische Dimension der Gewalt. Zu Heinrich Bölls Erzählung ‘Die verlorene Ehre der Katharina Blum’“. У: BETH, Hanno (yp.): *Heinrich Böll. Eine Einführung in Einzelinterpretationen*. Königstein: Scriptor, 1980, 69–95.
- BEL 1972: BÖLL, Heinrich. „Will Ulrike Gnade oder freies Geleit? Spiegel (10. 1. 1972)“. GRÜTZBACH, Frank (yp.): *Heinrich Böll: Freies Geleit für Ulrike Meinhof. Ein Artikel und seine Folgen*. Köln: Kiepenheuer & Witsch, 1972.
- BODRIJAR 1991: BODRIJAR, Žan. *Simulakrum i simulacija*. Novi Sad: Svetovi, 1991.
- BUBANJA 2024: BUBANJA, Iva. „Delovanje lažnih vesti na poverenje u medije i smernice za smanjenje njihovihnegativnih uticaja“. *Tehnika*, Vol. 79 (1). Beograd: Beogradska akademija strukovnih studija, 2024, 105–112.
- POJKMAN 1977: PEUCKMANN, Heinrich. „Heinrich Böll im Interview mit Dieter Zillingen, Bücherjournal III vom 19. 10. 1974 im III. Programm des NDR“. У: HENSEL, Horst (yp.): *Unterrichtseinheiten zur demokratischen Literatur. Eine Publikation des „Werkkreis Literatur der Arbeitswelt“*. Frankfurt: Pädex, 1977, стр. 15–43.
- ZUBOF 2021: ZUBOF, Šošana: *Doba nadzornog kapitalizma*. Beograd: Clio, 2021.
- KEPLINGER 1977: KEPLINGER, Hans Mathias: „Struktur und Funktion eines publizistischen Konflikts. Die Auseinandersetzung um Heinrich Bölls Artikel „Will Ulrike Gnade oder freies Geleit?““. Dostupno на: https://www.researchgate.net/publication/267212522_Struktur_und_Funktion_eines_publicisichen_Konflikts_Die_Auseinandersetzung

- um_Heinrich_Bolls_Artikel_Will_Ulrike_Gnade_oder_freies_Geleit (21. 5. 2026)
- KRUIP 1999: KRUIP, Gudrun. *Das „Welt“ – „BILD“ des Axel Springer Verlags. Journalismus zwischen westlichen Werten und deutschen Denktraditionen*. München: Oldenbourg, 1999.
- MALVI 2017: MALVI, Laura. *Vizuelna i druga zadovoljstva*. Beograd: Filmski centar Srbije, 2017.
- RAJH RANICKI 1986: REICH-RANICKI, Marcel. „Der deutschen Gegenwart mitten ins Herz“. Y: REICH-RANICKI, Marcel. *Mehr als ein Dichter. Über Heinrich Böll*. Köln: Kiepenheuer & Witsch, 1986, 70–77.
- ŠAJFELE 1979: SCHEIFFELE, Eberhard. „Kritische Sprachanalyse in Heinrich Bölls Die verlorene Ehre der Katharina Blum“. Y: GRIMM, Reinhold / HERMAND, Jost (yp.): *Basis. Jahrbuch für deutsche Gegenwartsliteratur*. Band 9. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1979, стр. 169–187.
- ŠTAT, FOIGT, VOLE 2009: STAADT, Wolfgang, VOIGT, Tobias, WOLLE, Stefan. *Feind-BILD Springer. Ein Verlag und seine Gegner*. У сарадњи са ANKE Kaprol и BENJAMIN Schröder. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2009.
- CVEJIĆ 2024: CVEJIĆ, Bojan. „Crna hronika“ i etika u štampi u Srbiji pre 100 godina i danas“. Y: *CM: Communication and Media*, Vol. 19 (2), br. 56. Beograd: Fakultet političkih nauka, 2024, стр. 367–390

Извор

- BEL 1976: BEL, Hajnrih. *Izgubljena čast Katarine Blum* (prev. Sonja Perović). Novi Sad: Matica srpska, 1976. [orig.] Бел, Хајнрих. *Изгубљена част Катарине Блум* (прев. Соња Перовић). Нови Сад: Матица српска, 1976.

Aleksandra M. Lazić-Gavrilović

FROM TABLOIDS TO DIGITAL NETWORKS: MEDIA MANIPULATION AND GENDER DISCOURSE IN THE NOVELLA *THE LOST HONOUR OF KATHARINA BLUM*

Summary

Heinrich Böll's novella *The Lost Honor of Katharina Blum* (1974) remains one of the most compelling literary responses to the phenomenon of media-driven public shaming and gender-based discrimination. Written in the wake of Böll's personal conflict with the tabloid BILD and the broader political climate of 1970s West Germany, the novella exposes the mechanisms through which sensationalist journalism constructs reality, manipulates public perception, and systematically undermines individual dignity. Inspired by real events and his own experience with the Axel Springer publishing empire, Böll crafted a work that functions simultaneously as a literary narrative and a precise anatomy of media violence — one whose relevance has only grown in the decades since its publication. The paper begins by situating the novella within its historical and biographical context, examining the rise of BILD-Zeitung as a paradigmatic tabloid and its role in shaping West German public discourse during the turbulent years of student protest and the emergence of the Baader-Meinhof group. Böll's public engagement against the Springer press — most notably his controversial 1972 essay in *Der Spiegel* — is discussed as the immediate intellectual backdrop against which *The Lost Honor of Katharina Blum* must be read. The novella's fictional tabloid *Die Zeitung* is thus not merely a literary device but a direct indictment of a real and identifiable media culture.

The analysis then turns to the narrative strategies through which Böll mirrors and parodies the language of tabloid media. The pseudo-documentary form of the novella — its fragmented chronology, interpolated commentary, and ostentatiously neutral narrator — implicates the reader in the very processes of judgment and selective interpretation it critiques. The paper argues

that this formal dimension is inseparable from the novella's thematic concerns: by foregrounding the constructed nature of narrative and the instability of factual discourse, Böll draws on what would later be recognized as poststructuralist insights, showing how language does not reflect reality but actively produces it.

Through a feminist lens, the paper further examines the gendered dimension of media lynching. Katharina Blum is not merely a victim of irresponsible reporting; she emerges as an archetype of the woman subjected to collective moral sanction — her autonomy, sexuality, and personal choices systematically reframed through patriarchal stereotypes to justify public condemnation. Drawing on Laura Mulvey's concept of the male gaze and Sarah Banet-Weiser's work on the normalization of digital misogyny, the analysis shows how the novella anticipates contemporary dynamics of online harassment and cancel culture, in which women are disproportionately targeted and their identities reduced to media constructs stripped of individual agency.

The final section traces the continuity of these mechanisms into the digital present, where social networks function as extrajudicial courts, accelerating defamation and amplifying its consequences far beyond what print media could achieve. The speed, reach, and participatory nature of online platforms have not changed the underlying logic of media vilification — they have intensified it. Böll's text thus transcends literary criticism of sensationalism: it offers an enduring analytical framework for understanding how media institutions, from print tabloids to digital platforms, reproduce and sustain patterns of gender discreditation, exposing what public discourse tends to naturalize and silence.

Keywords: *The Lost Honor of Katharina Blum*, media manipulation, tabloid journalism, gender discourse, public shaming, sensationalism